

УДК 657.42-026.193:334.72

Шматковська Т.О.*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку та аудиту
Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки***Муран А.Я.***студент факультету економіки та управління
Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки***Shmatkovska Tetiana***PhD, Associate Professor of the Department of Accounting and Audit
Lesya Ukrainka Eastern European National University***Muran Anatoly***Student of the Faculty of Economics and Management
Lesya Ukrainka Eastern European National University*

ОБЛІК В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

ACCOUNTING IN THE SYSTEM OF MANAGEMENT OF THE CURRENT ASSETS OF THE ENTERPRISE

АНОТАЦІЯ

В роботі обґрунтовано, що стан оборотних активів у сучасних умовах господарювання відіграє важливу роль, оскільки вони формують вагому та найбільш мобільну частку в активах будь-якого господарюючого суб'єкта. Від ступеня ефективності використання оборотних активів залежать фінансовий стан підприємства та його безперерйна робота. В роботі обґрунтовано вагоме місце обліку оборотних активів в управлінській системі підприємства. Стаття спрямована на формування уявлень про місце бухгалтерського та фінансового обліку в системі управління оборотними активами підприємства на основі показників-індикаторів, даних руху оборотних активів в визначений проміжок часу, контроль отриманих показників у порівнянні із попередніми і формування аналітичного звіту про стан оборотних активів підприємства для користувачів серед управлінського складу підприємства. Проведення економічної діагностики ефективності управління оборотними активами можливо за допомогою певної збалансованої системи показників-індикаторів, які відображають та характеризують стан оборотних активів підприємства.

Ключові слова: система управління оборотними активами, облік оборотних активів, показники ефективності руху оборотних активів, обліковий контроль руху оборотних активів.

АННОТАЦИЯ

В работе обосновано, что состояние оборотных активов в современных условиях хозяйствования играет важную роль, поскольку они формируют весомую и наиболее мобильную часть в активах любого хозяйствующего субъекта. От степени эффективности использования оборотных активов зависит финансовое состояние предприятия и его бесперебойная работа. В работе обосновано весомое место учёта оборотных активов в управленческой системе предприятия. Статья направлена на формирование представлений о месте бухгалтерского и финансового учёта в системе управления оборотными активами предприятия на основе показателей-индикаторов, данных движения оборотных активов в определённый промежуток времени, контроль полученных показателей по сравнению с предыдущими и формирования аналитического отчёта о состоянии оборотных активов предприятия для пользователей среди управленческого состава предприятия. Проведение экономической диагностики эффективности управления оборот-

ными активами возможно с помощью определённой сбалансированной системы показателей-индикаторов, отражающих и характеризующих состояние оборотных активов предприятия.

Ключевые слова: система управления оборотными активами, учёт оборотных активов, показатели эффективности движения оборотных активов, учётный контроль движения оборотных активов.

ANNOTATION

The work substantiates that the state of current assets in the current conditions of management plays an important role, since they form a significant and most mobile share in the assets of any economic entity. The degree of efficiency of the use of working assets depends on the financial condition of the enterprise and its uninterrupted work. The work substantiates important points of accounting of circulating assets in the management system of the enterprise. The article is aimed at forming ideas about the place of accounting and financial accounting in the management of current assets of the enterprise on the basis of indicator indicators, data on the movement of current assets in a certain period of time, control of the obtained indicators in comparison with the previous ones and the formation of an analytical report on the status of current assets of the enterprise for users. Among the managerial staff of the enterprise. Conducting economic diagnostics of the efficiency of managing current assets is possible with the help of a certain balanced system of indicators, which reflect and characterize the status of current assets of the enterprise. The paper substantiates that the accounting system of circulating assets is sufficiently standardized for each of their types, which are reflected in the balance sheet of the enterprise, have confirmation in derivative accounting documents, which enables the analytical system to use this data for the formation of a number of indicators, formulate conclusions and reports, and submit interpreted settlement information in a visualized form for the managerial staff of the enterprise. The publication substantiates the requirements that must be observed when developing a system of indicators for diagnosing the efficiency of management of current assets of the enterprise. A system of management of working assets is submitted through introduction of management stages of them. The main tasks of accounting control of operations with circulating assets are outlined. On the basis of the received data, the management system of the company reacts to the accounting and analytical indicators and forms

a set of further managerial decisions regarding the further use of working assets. The obtained results of the research of the place of the accounting and analytical process in the management of working assets of the enterprises provide an opportunity to argue that at present the theory and practice of financial and resource management contains sufficient scientific-theoretical and analytical-practical tools for managing the assets of the enterprise at all stages of their movement. The research substantiates that in order to reduce the level of discrepancy between the received analytical data and real indicators of the current assets state, it is necessary to introduce a system of current control of indicators of turnover of assets at the stage of their initial accounting.

Key words: working assets management system, accounting of current assets, indicators of the efficiency of the movement of working assets, accounting control of movement of working assets.

Постановка проблеми. Стан оборотних активів у сучасних умовах господарювання відіграє важливу роль, оскільки вони формують вагомий та найбільш мобільну частку в активах будь-якого суб'єкта господарювання. Тому, здійснюючи свою діяльність в умовах ринкової економіки як суб'єкт підприємницької діяльності, будь-яке підприємство повинно забезпечувати стан своїх оборотних активів на такому рівні, щоб швидко і якісно реагувати на потреби ринку. Внутрішня система управління оборотними активами для підприємства загалом і для галузі в цілому має ряд однакових ознак, які підпадають під нормативне регулювання. Разом з тим, кожне підприємство може виробляти власну систему управління оборотними активами, яка виконує поставлені перед нею завдання для користувачів. Різноманітний склад потреб щодо управління оборотними активами зумовлює постійну зацікавленість такою системою і тим самим пояснює вибір теми нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень. Значний внесок в дослідження проблем управління оборотними активами зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як О.С. Бондаренко, З.Ф. Канурна, О.В. Кнейслер, В.А. Подсолонко, О.Р. Квасовський, О.Ю. Ніпіаліді, А.М. Ковалева, М.Р. Ковбасюк, І.Д. Лученок, Е.С. Стоянова, І.Ф. Стефанів, Н.О. Сагалачова та інші [1; 2]. Разом з тим, існує ряд теоретичних і практичних проблем, які все ще залишаються невирішеними як на рівні промисловості в цілому, так і на рівні її окремих галузей. До них слід віднести проблеми класифікації оборотних активів, оцінки ефективності їх використання, вдосконалення системи контролю, системи обліку оборотних активів, нейтралізації впливу кризових явищ на їх формування та ін.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження виступає вивчення особливостей обліку в системі управління оборотними активами підприємства. Завдання дослідження полягають у формуванні місця обліку оборотних активів в управлінській системі підприємства.

Виклад матеріалу дослідження. Загалом, оборотні активи є найбільш динамічною і ліквідною частиною майна будь-якого підприємства. У їх структуру входять матеріальні

активи, кошти в розрахунках, фінансові інструменти, грошові кошти підприємства.

М. І. Кутер під оборотними активами розуміє другий розділ балансу, що складається з поточних активів, які сформовані в окремі групи: запаси, дебіторська заборгованість, короткострокові фінансові вкладення, грошові кошти. Причому суми дебіторської заборгованості, платежі по яких очікуються протягом 12 місяців після звітної дати, показані за статтями окремо [3].

В. І. Видяпин розкриває оборотні активи як частина капіталу підприємства, вкладеного в його поточні активи. За матеріально-речовій ознакою до складу оборотних активів включаються: предмети праці (сировина, матеріали, паливо і т.д.), готова продукція на складах підприємства, товари для перепродажу, грошові кошти і кошти в розрахунках [4].

У своїх працях І. С. Чухно виділяє оборотні активи за часом їх перебування в кругообіроті: початкові, функціональні та накопичені [5]. Можна вважали даний підхід важливим, оскільки підприємству необхідно знати при здійсненні господарської діяльності, яка кількість матеріальних оборотних активів знаходилась у його користуванні перед початком операційної діяльності, яка кількість брала участь у операційному циклі і що отримали в кінцевому результаті.

Відповідно до складу згідно НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», оборотні активи, що групуються у II розділі балансу (звіту про фінансовий стан), поділяються на запаси, поточні біологічні активи, дебіторську заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги, дебіторську заборгованість за розрахунками: за виданими авансами; з бюджетом (у тому числі з податку на прибуток); іншу поточну дебіторську заборгованість, поточні фінансові інвестиції, гроші та їх еквіваленти, витрати майбутніх періодів, інші оборотні активи [6]. Цей документ у 2015 році частково змінив склад оборотних активів, включивши до них витрати майбутніх періодів.

Поєднавши критерії поділу оборотних активів, що пропонуються провідними авторами, та склад оборотних активів, викладений у Національному стандарті (положенні) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», ми отримали, на нашу думку, найважливіші ознаки, за якими необхідно класифікувати оборотні активи, а саме: відповідно до джерел формування, відповідно до складу, відповідно до рівня ліквідності, відповідно до місця у відтворювальному процесі, відповідно до рівня варіабельності розміру, відповідно до характеру організації, відповідно до місця розміщення оборотних активів, відповідно до характеру організації.

Таким чином, можемо констатувати, що система обліку оборотних активів підприємства є достатньо нормативно розробленою за кожним видом оборотних активів, які виражені в Ба-

лансі підприємства (Розділ II Активу), мають підтвердження в похідних бухгалтерських документах, які дали можливість сформулювати Розділ II Активу Балансу, що дає аналітичній системі використовувати ці дані для формування ряду показників-індикаторів, формулювати висновки та звіти і подавати інтерпретовану розрахункову інформацію у текстовому, графічному та табличному вигляді управлінському персоналу.

Система управління оборотними активами підприємства на основі показників оборотного процесу та звітності подано на Рис. 1. Дана система передбачає також елементи контролю обігу оборотних активів підприємства вже на стадії їх обліку.

В. А. Подсолонко в підручнику з антикризового управління підприємством висловлює думку, що потреба в управлінні, тобто в необхідності прийняття того чи іншого рішення, виникає тільки при виникненні проблеми. Проблема в загальному випадку визначається двома станами:

- що задається (бажаним);
- фактичним (прогнозованим).

Неузгодженість між цими станами визначає необхідність вироблення управлінського рішення чи керуючого впливу з метою приведення фактичного стану до бажаного. Тобто професор свідчить про те, що управляти потрібно лише тоді, коли виникає проблема взаємодії різних систем і елементів [7]. Ми абсолютно з цим не погоджуємося і переконані, що управляти підприємством потрібно з початку виникнення ідеї про його створення. Для формування системи потрібно наперед подумувати взаємозв'язки в новоутвореній групі процесів і явищ, які мають приводити створювача до визначеної ним мети.

Все це найбільшою мірою стосується фінансових потоків, оборотних активів підприємства,

які мають найбільшу рухливість, оборотність в процесі виконання певних виробничих завдань.

В системі заходів, направлених на підвищення ефективності роботи підприємства і зміцнення його фінансового стану, важливе місце займають питання раціонального формування та ефективного використання оборотних активів. Інтереси підприємства вимагають повної відповідальності за результати своєї виробничо-господарської діяльності. Оскільки фінансовий стан підприємства знаходиться в прямій залежності від стану оборотних коштів, що передбачає взаємозалежність витрат з результатами господарської діяльності і відшкодування витрат власними засобами, підприємства зацікавлені в раціональній організації оборотних коштів – організації їх руху з мінімально можливою сумою для отримання найбільшого економічного ефекту [8, с. 16]. Опосередковує рух оборотних активів система їх обліку як на етапі первинного упорядкування, так і наступних етапах перетворення одних оборотних активів в інші (наприклад, грошові кошти в виробничі запаси, готову продукцію – в товар і дебіторську заборгованість і т.д.).

Система управління оборотними активами – це частина загальної фінансової стратегії підприємства, що полягає у формуванні необхідного обсягу і складу оборотних активів, їх фінансуванні й оптимізації структури. Система управління оборотними активами підприємства розробляється за такими основними етапами:

Проведення економічної діагностики ефективності управління оборотними активами можливо за допомогою певної збалансованої системи показників-індикаторів, які відображають та характеризують стан оборотних активів підприємства.

При формуванні системи показників-індикаторів для діагностики ефективності управління

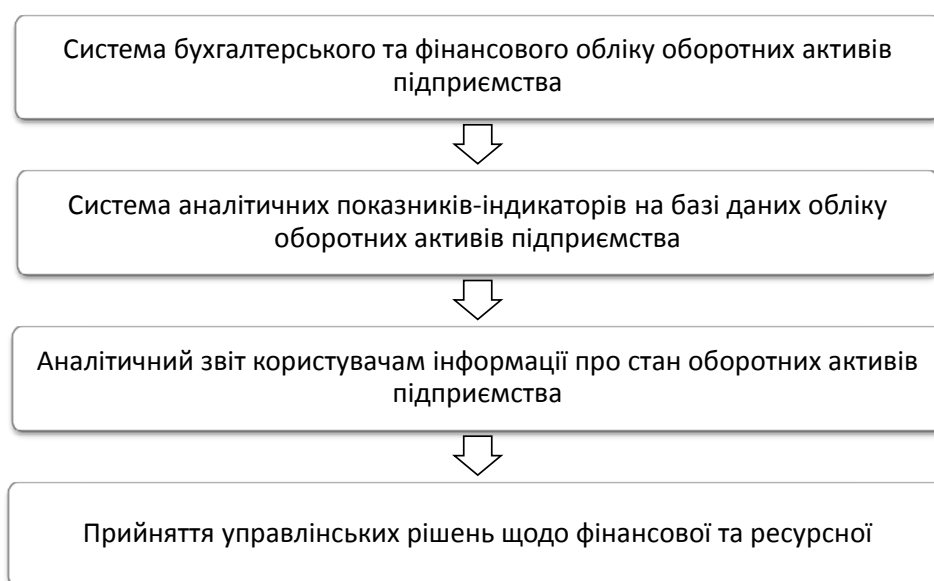

Рис. 1. Система управління оборотними активами підприємства на основі показників бухгалтерського обліку та фінансової звітності

оборотними активами підприємства необхідно дотримуватись певних вимог:

- прагнути до того, щоб показники економічної діагностики повно й об'єктивно відображали стан оборотних активів підприємства і надавали їм точну кількісну та якісну оцінку;
- добиватися комплексності, збалансованості, багатоаспектності показників, що дозволить врахувати всі аспекти управління оборотними активами;
- передбачати наявність взаємозв'язку з показниками більш високого (низького) рівня;
- забезпечувати достовірність, повноту і своєчасність одержання інформації, на основі якої розраховуються показники;

– враховувати можливі зміни умов, задач і цілей діяльності підприємства відносно управління оборотними активами;

– добиватися компактності і зручності показників для практичних розрахунків, це особливо важливо, коли необхідно оперативно провести експрес-діагностику управління оборотними активами підприємства.

Таким чином, основними принципами в процесі формування системи показників-індикаторів економічної діагностики ефективності управління оборотними активами підприємства повинні стати простота проведення, оперативність розрахунків та збалансованість відібраних показників-індикаторів [10, с. 23].

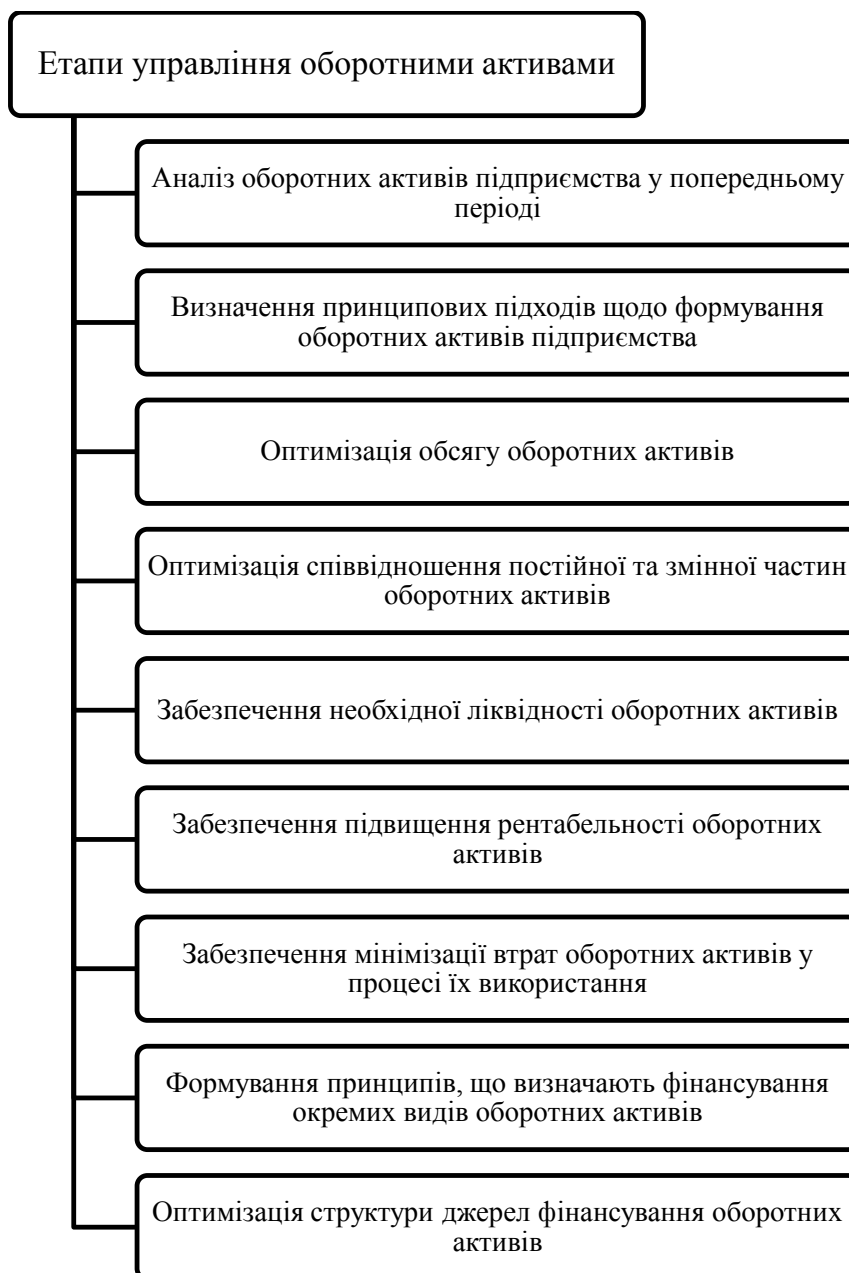

Рис. 2. Система управління оборотними активами

Джерело: узагальнено автором на основі [9, с. 41-42]

Рис. 3. Основні завдання бухгалтерського контролю

Джерело: узагальнено автором на основі [11, с. 248]

Джерелами для отримання показників-індикаторів є дані бухгалтерського обліку та фінансово-економічної звітності. Саме первинні показники, оброблені систематично службою бухгалтерії за певний проміжок часу дають можливість сформулювати певну базу показників, які розміщені в фінансовій звітності підприємства і тим самим дозволити провести аналітичні розрахунки оборотності, ефективності використання оборотних активів підприємства. Тому доцільно розглянути роль обліку в системі управління оборотними активами підприємства.

Метою бухгалтерського контролю операцій з оборотними активами є перевірка достовірності, доцільності, законності здійснення операцій, які пов'язані із формуванням, рухом, використанням активів підприємства. Основними завданнями бухгалтерського контролю операцій з оборотними активами є:

При документальному контролі оборотних активів використовуються такі прийоми як нормативно-правова, формальна, арифметична, економічна, зустрічна перевірки, взаємний контроль. При фактичному контролі оборотних активів застосовуються наступні прийоми [12]:

- обстеження;
- огляд;
- контрольне придбання;
- контрольний запуск сировини і матеріалів з виробництва;
- контрольне приймання продукції за якістю і кількістю;
- дослідження операцій на місці.

Важливим етапом у контролі за використанням власних оборотних активів є систематичне порівняння фактичної їх наявності зі встановленою потребою (нормативом), оскільки як їх надлишок, так і нестача негативно позначаються на діяльності підприємства.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отримані результати дослідження місця системи бухгалтерського обліку в системі управління оборотними активами підприємства дають можливість констатувати, що на даний час теорія і практика фінансового та ресурсного управління розробила достатній науково-теоретичних та аналітико-практичний інструментарій для управління активами підприємства на усіх етапах їх руху. Однак, в кожному конкретному випадку функціонування оборотних активів в межах окремого проміжку часу аналітично-облікова робота, контроль показників-індикаторів постійно важливі. Саме вони формують відправну точку і рішення, які будуть впливати на управління оборотними активами в наступний період. Тому в подальшому доцільно детально і глибоко досліджувати системи управління окремо взятими групами оборотних активів і їх взаємозв'язку з фінансовими результатами підприємства за певний проміжок часу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Шматковська Т.О., Поліщук В.Л. До питання трактування економічної сутності оборотного капіталу в аспекті особливостей функціонування торговельних підприємств. Економічний вісник Донбасу (Economic Herald of the Donbas). 2012. Вип. 3. Ч. 29. С. 119–122.

2. Шматковська Т.О., Демедюк Л., Ворона О. Деякі аспекти проблематики управління оборотними активами на підприємстві. Науковий вісник одеського національного економічного університету. 2016. Вип. 3. С. 174–184.
3. Кутер М.И. Теория бухгалтерского учёта. Финансы и статистика. Москва, 2003. С. 640.
4. Видяпин В.И. Экономическая теория : Учебник. Общая характеристика хозяйственной деятельности / под ред. В.И. Видяпина, А.И. Добрынина, Г.П. Журавлевой, Л.С. Тарасевича. Москва, 2003. С. 714.
5. Чухно І.С. Визначення економічної сутності поняття «оборотні активи підприємства». Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2009. Вип. 3. С. 358–363. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchtei_2009_3_45 (дата звернення: 03.06.2019).
6. Национальне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затв. наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: <http://www.ligazakon.ua> (дата звернення: 03.06.2019).
7. Подсолонко В.А. Антикризове управління : Підручник. Організація виробництва. Київ, 2005. С. 304.
8. Петрик М.А. Управління оборотними активами підприємства : магістерська робота. Тернопіль, 2017. 100с.
9. Бондаренко О.С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств. Інвестиції практика та досвід. 2008. Вип. 4. С. 40–44.
10. Сагалакова Н.О. Система показників-індикаторів економічної діагностики діяльності торговельного підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. 2010. Вип. 2. Ч. 2. С. 19–23.
11. Канурна З.Ф. Контроль оборотних активів підприємств машинобудівного комплексу. Міжнародний збірник наукових праць. Вип. 3. Ч. 12. 2013. С. 246–252.
12. Шматковська Т.О. Рационалізація організації облікового процесу операцій з основними засобами в аспекті підвищення ефективності використання цих активів на підприємстві. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Економічні науки. 2013. Вип. 5. Ч. 254. С. 124–129.
2. Shmatkovsjka T.O., Demedjuk L., Vorona O. (2016). Dejaki aspekty problematyky upravlinnja oborotnymy aktyvamy na pidpryjemstvi [Some aspects of the management of current assets in the enterprise]. Naukovyj visnyk odesjckogho nacionaljnogho ekonomichnogho universytetu, vol. 3, pp. 174–184.
3. Kuter M.I. (2003). Teoriya bukhgalterskogo ucheta [Accounting Theory]. Finansy i statistika. Moskva : INFRA-M. (in Russian)
4. Vidyapin V.I. (2003). Ekonomicheskaya teoriya : Uchebnik [Economic Theory : Textbook]. Obshchaya kharakteristika khozyaystvennoy deyatel'nosti / pod red. V.I. Vidyapina, A.I. Dobrynina, G.P. Zhuravlevoy, L.S. Tarasevicha. Moskva : INFRA-M. (in Russian)
5. Chukhno I.S. (2009). Vyznachennja ekonomichnoji sutnosti ponjattja "oborotni aktyvy pidpryjemstva" [Definition of the economic essence of the concept of "current assets of the enterprise"]. Visnyk Cherniveckjogho torghoveljno-ekonomichnogho instytutu. Ekonomichni nauky, vol. 3. pp. 358–363. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchtei_2009_3_45 (accessed 03 June 2019).
6. Nacionaljne polozhennja (standart) bukhgalterskjogho obliku 1 «Zaghaljni vymoghy do finansovoji zvitnosti», zatv. nakazom Ministerstva finansiv Ukrajiny vid 07.02.2013 r. №73. Available at: <http://www.ligazakon.ua> (accessed 03 June 2019).
7. Podsolonko V.A. (2005). Antykrizove upravlinnja: Pidruchnyk [Anti-crisis management : Textbook]. Orghanizacija vyrobnyctva. Kiev. (in Ukrainian)
8. Petrykiv M.A. (2017). Upravlinnja oborotnymy aktyvamy pidpryjemstva [Managing current assets of the enterprise] (PhD Thesis), Ternopil.
9. Bondarenko O.S. (2008). Metodologichni osnovy upravlinnja oborotnymy aktyvamy pidpryjemstv [Methodological bases of management of current assets of enterprises]. Investyciji praktyka ta dosvid, vol. 4, pp. 40–44.
10. Saghalakova N.O. (2010). Systema pokaznykiv-indyikatoriv ekonomichnoji diaghnostyky dijalnosti torghoveljnogho pidpryjemstva [System indicators-indicators of economic diagnostics of a trading company]. Visnyk Khmeljnycjogho nacionaljnogho universytetu, vol. 2, no. 2, pp. 19–23.
11. Kanurna Z.F. (2013). Kontrolj oborotnykh aktyviv pidpryjemstv mashynobudivnogho kompleksu [Control of current assets of enterprises of the machine-building complex]. Mizhnarodnyj zbirnyk naukovykh pracj, vol. 3, no. 12, pp. 246–252.
12. Shmatkovsjka T.O. (2013). Racionalizacija orghanizaciji oblikovogho procesu operacij z osnovnymy zasobamy v aspekti pidvyshennja efektyvnosti vykorystannja cykh aktyviv na pidpryjemstvi [Rationalization of the organization of the accounting process of operations with fixed assets in terms of increasing the efficiency of the use of these assets in the enterprise]. Naukovyj visnyk Skhidnojeuropejskogho nacionaljnogho universytetu imeni Lesi Ukrajinky. Serija: Ekonomichni nauky, vol. 5, no. 254, pp. 124–129.

REFERENCES:

1. Shmatkovsjka T.O., Polishhuk V.L. (2012). Do pytannja traktuvannja ekonomichnoji sutnosti oborotnogho kapitalu v aspekti osoblyvostej funkcionuvannja torghoveljnykh pidpryjemstv [To the question of interpretation of the economic essence of working capital in the aspect of the peculiarities of the functioning of trade enterprises]. Ekonomichnyj visnyk Donbasu (Economic Herald of the Donbas), vol. 3, no. 29, pp. 119–122.